

Repatriëren Marokkaanse overledenen in coronatijd

Door 16 April 2020 Tijani Boulaouali

Toen de corona-epidemie vanuit Italië naar andere Europese landen verspreidde, heeft de Marokkaanse overheid razendsnel voorzorgs- en preventiemaatregelen genomen. Dit om het land te beschermen tegen overdracht van het virus, met name vanuit Europa naar Marokko.

De maatregelen waren op tijd genomen en werden zowel nationaal als internationaal gewaardeerd. Toch hebben deze negatieve gevolgen gehad voor Europese Marokkanen.

Op 10 maart werd het luchtvervoer tussen Marokko en Italië opgeschort voor onbepaalde tijd. Daarna gold de maatregel voor alle Europese landen. Als gevolg hiervan zitten honderden, Marokkaanse toeristen – waaronder patiënten en studenten – vast in verschillende Europese landen.

Alleen in België al zijn er op dit moment ongeveer 500 Marokkanen gestrand. Sommigen verblijven bij hun familie en vrienden. Anderen logeren in hotels die zijn geregeld door de Marokkaanse ambassade in België.

Duizenden Europeanen die naar Marokko waren gereisd zitten in dezelfde toestand, waaronder honderden Belgische en Nederlandse Marokkanen. Gesloten Marokkaanse

grenzen en de opschorting van het luchtvervoer belemmert ze om naar huis terug te keren. Na een maand lang onderhandelen tussen Marokko en sommige Europese landen, mogen de Europese Marokkanen vanaf 13 april terug naar hun verblijfslanden.

Daarnaast veroorzaakten deze plotselinge maatregelen ook een ander probleem: het repatriëren van de lijken van de Marokkaanse overledenen naar Marokko om hen daar te begraven. Al voor en tijdens het begin van de coronacrisis in Europa, hebben Marokkanen voorbereidingen getroffen om hun overleden familieleden naar Marokko te transporteren. Met de sluiting van grenzen wisten zij niet wat ze moesten doen: de lijken in de bewaarplaats laten en afwachten, of de lijken begraven in de plaatsen waar zij wonen?

De situatie is om drie redenen ingewikkeld.

Ten eerste was de houding van de Marokkaanse overheid in het begin vaag, vooral over het repatriëren van de overledenen naar Marokko. Zowel de Marokkaanse overheid als hun ambassades in Europa hadden geen officiële verklaring afgelegd over het verloop van de maatregelen. Europese Marokkanen moesten wachten tot 18 maart toen de Europese Raad van de Marokkaanse Geleerden – *Conseil Européen Des Oulema Marocains* (CEDOM) – zijn verklaring of fatwa had afgegeven. Hierin werd opgeroepen de overledenen in deze uitzonderlijk buitengewone periode te begraven in de daartoe aangewezen plekken in Europa.

Ten tweede gaat het begraven van Marokkaanse overledenen in Europa tegen de wensen in van de overledenen die in hun vaderland begraven wilden worden. Het geboden alternatief van de Europese Raad van de Marokkaanse Geleerden – dat het stoffelijke overschot later naar Marokko vervoerd kan worden – lijkt niet haalbaar. Juridisch gezien kan dat tot tien jaar oplopen. En vanuit theologisch oogpunt is dit een omstreden kwestie waarover geen overeenstemming is tussen moslimgeleerden en juristen.

Tenslotte is het begraven in de meeste Europese landen niet eeuwig, maar voor een bepaalde periode. Per land verschilt deze. Daarna wordt het graf namelijk opgeruimd, zoals de wet op de lijkbezorging bepaalt.

De Nederlandse wet biedt de mogelijkheid om eeuwige begraafplaatsen op te richten. In dit kader proberen moslims in Nederland deze juridische gelegenheid te benutten om speciale islamitische begraafplaatsen te stichten, waar de overledenen de eeuwige rust kunnen genieten. Wetgevingen van andere landen bieden deze mogelijkheid niet, zoals België waar het graf maximaal 50 jaar vastligt, na verlengen. Deze kwestie wordt zo nog veel complexer dan wij denken en ons kunnen voorspellen.

Tijani Boulaouali, islamoloog en arabist verbonden aan de Katholieke Universiteit Leuven in België.